

ducciones teatrales en Buenos Aires y México ciudad y asimismo su vigencia en la dramaturgia argentina y mexicana.

Como prolongaciones al concepto de teatro del absurdo a través de experiencias performativas más actuales, los últimos dos estudios, de Héctor Mellinas y Martí B. Fons Sastre, se focalizan respectivamente en el monólogo *Kassandra* (2008) del dramaturgo franco-uruguayo Sergio Blanco, y en la performance *Paso Doble* (2006), del coreógrafo Josef Nadj y del artista plástico Miquel Barceló.

Este conjunto de estudios valiosos ofrece unos aportes sólidos a la revisión teórica del llamado «teatro del absurdo» y ayuda a comprender su influencia, su recepción y sus prolongaciones hasta la actualidad, cuestionando las relaciones entre realidad y teatro y destacando la capacidad subversiva de éste.

Això no és Barcelona. Visions catalanes de Nova York

FRANCESC MONTERO AULET

Universitat de Girona, ILCC

francesc.montero@udg.edu

CASACUBERTA & VILALLONGA (2021): Margarida Casacuberta i Mariàngela Vilallonga (eds.), *Això no és Barcelona. Visions catalanes de Nova York*, Barcelona: L'Avenç.

A mesura que avançava el segle XX, Nova York va agafar el relleu de París com a capital global i es va convertir en la ciutat més important dels Estats Units, que són al seu torn la primera potència a nivell mundial. Aquesta posició, assolida arran de diversos factors al llarg de la història, ha propiciat arreu un interès creixent per aquesta capital de la costa est dels continent nord-americà. No descobrim res si assenyalem que el seu port va ser el primer que van veure un nombre ingent d'europèus que, per motius econòmics, polítics, familiars o simplement turístics, arribaven als Estats Units després d'haver travessat l'Atlàntic. Aquestes impressions, gravades a la retina de molts viatgers catalans a la mateixa badia del Hudson i després escrites, forneixen de continguts una bona part del volum que ens ocupa. *Això no és Barcelona. Visions catalanes de Nova York* està format per 102 textos d'autors catalans sobre la ciutat de Nova York precedits d'una introducció de les curadores i un epíleg de Mary Ann Newman, la novaiorquesa més catalana del panorama actual.

Com reconeixen les editores, el llibre pren el relleu i amplia la selecció que va plasmar Carles Capdevila a *Nova York a la catalana* (La Campana, 1997), i cal situar-lo com un resultat col·lateral d'un projecte de recerca de la Universitat de Girona dedicat a l'estudi del fenomen dels Jocs Florals en la literatura catalana

—Nova York va ser la seu del certamen de 1951. Cal celebrar que aquesta recerca estimulés les editores a localitzar altres textos per definir el retrat català de la ciutat al llarg de la literatura contemporània. A banda de contextualitzar els Jocs Florals de Nova York com una de les fites més rellevants de la presència catalana a la ciutat, les autores de la introducció repassen de forma general els continguts. Ara bé, malgrat que la descripció ofereix les claus interpretatives dels textos, no podem deixar de lamentar no haver vinculat la visió catalana de la ciutat amb la que podem trobar en altres literatures. Corresponents al mateix període que abraça l'antologia, destaquen altres textos europeus sobre la ciutat de Nova York —*New York* de Paul Morand (1930), *La ciudad automática* de Julio Camba (1934), *Historia de los Estados Unidos* d'André Maurois (1945), *L'Amérique au jour le jour* de Simone de Beauvoir (1948), *Los Estados Unidos en escorzo* de Julián Marías (1956)...— que de ben segur havien estat llegits per alguns dels autors catalans abans de trepitjar els carrers de Manhattan, i que s'haurien pogut relacionar amb alguns dels testimonis antologats. No obstant això, més enllà d'aquesta mancança secundària, el volum presenta nombrosos atractius: ens trobem davant una antologia no només literària, sinó cultural sobre Nova York. Des d'una mirada europea, podem constatar l'evolució històrica d'una ciutat en constant creixement i expansió. A banda, ofereix una àmplia varietat de visions sobre els llocs més singulars i el caràcter de la ciutat, així com anàlisis de la seva contribució a la construcció de la identitat ianqui. Finalment, i ja deixant de banda Nova York, és un complet mostrari de veus —algunes canòniques, altres molt menys conegudes— que, per si mateix, ja té interès posar de relleu dins el panorama literari català.

Els textos arrenquen el 1874 i arriben al 2021, i es descabdellen en estricte ordre cronològic. Aquesta disposició diacrònica permet constatar la relació solidària que s'estableix entre «mosaic de textos i punts de vista» (p. 13), en el qual cadascun aporta detalls i matisos que, de forma sovint impressionista, acaben definint la imatge d'una capital mundial en què destaca, òbviament, Manhattan. Un retrat amb un accentuat caràcter intimista, ja que bona part dels materials corresponen a «gèneres i subgèneres literaris que comparteixen un evident component autobiogràfic (cartes, postals, dietaris, memòries, poesia, assaig, crònica) sense renunciar al recurs de la ficció (narrativa breu, novel·la)» (p. 16). Així, doncs, des de la perspectiva estilística, el recull ofereix una gran varietat textual, que explora i il·lustra l'amplíssim ventall de recursos i possibilitats expressives de la literatura.

Sis dels materials triats corresponen al segle XIX. Cal destacar l'encert d'obrir el recull amb un text de *La Llumanera de Nova York*, la primera publicació periòdica en català a la ciutat, que ha estat estudiada amb profunditat per Lluís Costa (*La Llumanera de Nova York*, Llibres de l'Índex, 2012). Artur Cuyàs, artífex d'aquesta capçalera i un dels líders de l'establiment contemporani de catalans a Nova York, és l'autor del segon text, carregat d'ironia sobre l'idioma anglès, que denota l'exotisme que s'associava a la realitat transatlàntica. Ja al segle XX, cinc textos són anteriors al triomf aliat a la Primera Guerra Mundial, al final de la qual els Estats Units van començar a assolir l'hegemonia geopolítica global.

Des de llavors, es percep un canvi de perspectiva en l'aproximació i la valoració catalana —i, per extensió, europea— de la ciutat i, de retruc, dels Estats Units. En aquest bloc, destaca la descripció d'Oleguer Junyent, i la seva comparativa amb Barcelona. Durant els anys vint, la llei seca impregna de certa tristor la vida a la ciutat, que malgrat això no atura el seu dinamisme, tan accelerat que arriba a atabalar Francesc Blasi. En paraules de Sebastià Gasch, en aquesta «moderna Babilònia» el protagonisme se l'enduen els gratacels «que fan pessigolles als peus de les estrelles», màxim exponent del progrés americà.

El poder i la influència internacional dels Estats Units s'accentua en els textos posteriors a la Segona Guerra Mundial. Durant els anys quaranta, a banda de mantenir-se com a terra de les oportunitats, també és terra d'acollida de nombrosos exiliats, com copsem en els textos de Josep M. Poblet, Núria Pi-Sunyer o Anna Murià, i en els quals es barregen els sentiments ambivalents d'enyorança de la terra d'origen i d'agraïment per l'acollida rebuda. A partir dels anys cinquanta, la significació com a capital mundial esdevé indiscutible. En aquest punt, destaca el fragment del *Week-end d'estiu a Nova York* de Josep Pla. Com va definir Maria Dasca, amb el seu retrat de la ciutat, Pla va marcar un abans i un després en l'aproximació a Nova York, ja que va ser capaç de transmetre «l'experiència controlada del viatger que troba en el periple una evasiva contra la rutina, o un retorn a la pròpia existència en allò que té de més material». En aquest sentit, DASCA (2018: 121) també destaca com el paisatge «materialment positiu i confortant» va ser utilitzat literàriament per Pla per contrastar-lo amb la misèria de l'Espanya del moment.

En aquells anys, tal com podem observar en el text d'Antoni Tàpies, la mirada vers la ciutat també canvia arran de la força evocadora del cinema: els autors comencen a trobar-se davant d'espais coneguts, de situacions ja viscudes davant la gran pantalla. Les impressions abandonen progressivament la fascinació ingènua anterior per deixar pas a una apreciació més íntima d'aspectes concrets. A tall d'exemple, destaquem la comparativa directa de Nova York amb Barcelona en clau social per part de Manuel Ibáñez Escofet, el sensual inici del testimoni de Teresa Pàmies o les impressions de Joan Teixidor, Carles Fontserè o Joan Fuster a inicis dels anys vuitanta. I, naturalment, el nombre de textos corresponents a les darreres dècades augmenta. Així, el ritme de canvi de la ciutat s'alenteix, però aprofundim en els diversos universos que la componen. Ja no es tracta d'explicar una ciutat desconeguda al lector, sinó que, amb la globalització, la ciutat es troba a l'abast de (quasi) tothom. Per això, prenen relleu els diversos barris, i les experiències íntimes en una ciutat bruta, però oberta, segons el punt de vista de Pasqual Maragall, i en la qual la barreja d'ètnies és un dels seus trets distintius, en paraules de Roser Caminals. Després dels atemptats de l'11-S, la commoció que causa la catàstrofe impregna de forma inevitable la gran majoria de textos.

Finalment, hem d'assenyalar un darrer apunt al voltant del títol, i la qualificació de «constant» la comparació de Nova York amb Barcelona que assenyalen les curadores. Malgrat que alguns textos transmeten admiració envers la grandesa

de la capital americana i posen de relleu la seva superioritat respecte Barcelona, considerem una mica agosarat qualificar aquest element de «constant», ja que en bona part de testimonis ni tan sols es fa referència a Barcelona. No obstant això, la selecció posa de relleu de forma inqüestionable la sensació d'inferioritat que la gran majoria de catalans experimenten davant el potencial americà a la ciutat de Nova York, entesa com la quinta essència del país. Les veus que manifesten un cert recel i una preferència per les formes de vida i arquitectura europees són anecdòtiques, però completen el calidoscopi de perspectives sobre la ciutat, alhora que serveixen per contrarestar lleugerament l'enlluernament que impregna el volum. En definitiva, doncs, al nostre entendre l'interès del recull rau més en la diversitat de retrats amb perspectiva catalana que ofereix, que no la seva associació amb la capital catalana.

Així mateix, també són interessants les motivacions de cada text: recollir sensacions íntimes d'un viatge o estada, explorar el caràcter de la ciutat amb un interès periodístic o antropològic, mantenir el contacte amb els familiars o amics de Barcelona, evocar el record d'experiències viscudes... Aquests estímuls modelen els diversos textos que, en paraules de Mary Ann Newman, construeixen un «foliscopi, un llibre animat» (p. 310) en el qual les diverses imatges van perfilant lentament l'evolució de la ciutat. En aquest sentit, l'omnipresència de la impressió de l'arribada a Nova York pel port de Manhattan en la primera meitat de textos s'esvaeix a mesura que els visitants arriben gradualment per via aèria. Tanmateix, a banda d'aquesta impressió foliscòpica, el volum en genera una altra complementària, de caràcter polièdric o calidoscòpic: a mesura que ens endinsem en els textos, hi trobem accents i matisos que construeixen una imatge polifònica de les diverses capes d'una ciutat que, en paraules de Pere Cuyàs, «més que una ciutat, sembla un món» (p. 29). Aquest és un dels grans mèrits de l'antologia, que denota el notable esforç de les curadores per localitzar i incloure textos sobre tots els aspectes interessants de la ciutat. Per això, és un llibre que farà créixer les ganes de travessar l'Atlàntic als catalans que desitgen descobrir la ciutat, i alhora satisfarà l'interès nostàlgic d'aquells que ja la coneixen bé i, de la mà de la literatura, volen evocar els seus propis passeigs per la ciutat que no dorm mai.

BIBLIOGRAFIA

DASCA (2018): Maria Dasca, «El relat del viatge a *Week-end (d'estiu) a Nova York* (1955) de Josep Pla», *LLENGUA I LITERATURA* 28, p. 101-125.